PROVINCIAL LIBRARY MANITOBA

ПО БІЛОМУ СВІТІ.

Я випросив собі в редакції оцей кутик, в якому буду ділитися з читачами своїми враженнями з мандрівки по білому світі.

Мандруватиму я по білому світі своїм власним способом. При теперішніх кабельних, телеграфічних, радіотелеграфічних сполученнях можна мандрувати по цілому світі без всякого нараження на зломання карку.

З цего боку я цілком "сейф", тому нема ніякої обави, що мої подорожні враження чи замітки можуть нагло перерватися.

Мандруватиму я не тільки по білому світі, але й по жовтому, чорному, блакитному, червоному... І все, що там побачу, на цему місці поділюся цим з вами, товариші.

А щоб не розтягати справи, я ось таки зараз починаю вам оповідати подію з життя чорноскірих в африканських джунглях. Вже з самого вміщеного образка бачите, що цим разом я мандрую по "чорному світі".

Застерігаю — що говоритиму тільки правду. Хто мені закине, що говорю неправду, я доброго свідка покличу. Я починаю.

***

Було це в Полудневій Африці. І то було недавно.

Полуднева Африка славна на цілий світ своїми копальнями золота та дорогоцінних камінів. Славна вона також своїми дикими джунглями, в яких повно ріжних хижих звірів. В тих джунглях жиють також ріжні чорноскірі племена.

Дуже вони некультурні. Колись білі, культурні люде, заопікувалися ними в той спосіб, що удаштовували на них облави, ловили й продавали американським плянтаторам в неволю.

А що тепер така торговля скасована, то чорноскірі полишені на волю божу, як то кажуть.

Однак бог ними не хотів заопікуватися, бо вони його не знали. Але в Полудневу Африку, як і в Північну, зайшли білі люде. А це-ж вже всім відомо, що куди зайдуть білі, то з собою занесуть свою культуру та цивілізацію.

Принесли вони їх і в Африку.

Першими цивілізаторами в таких диких чи півдиких країнах, звичайно є попи. Вони йдуть між Індіянів, Негрів, Китайців і цивілізують. Роблять їх покірними, щоб на зверх панові небесному, а на ділі всім панам земним з них користь була.

Багато таких цивілізаторів мають у своїх кольоніях англійські, американські, французькі і бельгійські капіталісти.

Але ми говоримо про Полудневу Африку.

Разом з англійськими капіталістами прийшли в Африку і англійські баптиські місіонарі. Капіталісти почали золото добувати (чужими руками), а місіонарі пішли в глибину країни свої місії закладати та чорношкірих спасати.

А що старих тяжко було спасати, то до місії брали переважно молодих хлопців і там їх вчили законів християнства.

Обмивають гріхи з чорноскірих в Полудневій Африці.

Один з таких питомців, Томо по назвиску, дуже сподобався своїми здібностями баптиським місіонарам. Головно сподобався тому, що він сам захотів бути "Іваном Хрестителем" та людей висвящувати.

Баптисти, як відомо, коли принимають когось до своєї секти, то ведуть його в ріку, купають — гріхи змивають.

Така процедура дуже сподобалася Томо. Він не тільки сам захотів обмитися від гріхів, але й инших своїх братів по кольорі хотів обмити від них.

Нарешті настав довгоочікуваний день для Томо. Того дня баптиські місіонарі завели його в "Йордан ріку" (Томо кожну ріку, в якій баптисти обмивали людей від гріхів, називав Йорданом) і там один із місіонарів, купаючи Томо, проголосив над ним:

"Я крещаю тебе во імя отца, сина й святого духа".

Томо вискочив з води в екстазі. Він знав, що його обмито від гріхів, що дорога йому тепер до неба відкрита. Йому захотілося обмити гріхи зі всіх своїх братів по расі. І зараз таки по церемонії він пішов в глуб країни (бо поблизьку всі вже були обмиті) шукати грішників.

Багато він обходив бельгійське Конго, Родезію, але мало було охотників спасатися. Сказано-ж — дикуни. В північній частині Родезії молодому "Іванові Хрестителеві" (так Томо себе назвав) пощастило. Найшлися охотники.

Томо найшов невеличку ріку, яку назвав Йорданом і почав хрестити. Хрестив чорноскірих цілими громадами. Збірав їх коло ріки й по одному купав, як показано на образку. Але яке-ж було його горе, коли він, обмивши чорноскірих громадян від всіх їх гріхів смертельних, побачив, що вони після того знову вертались до свого грішного життя.

Зажурився Томо. Бачив він, що новонавернені християне не дістануться до неба, що вся його наука й праця йде на марне, бо люде далі грішать.

Думав він, як би то лихові запобічи, й додумався: він рішив, купаючи кожного новонаверненого грішника, трошки довше потримати його у воді з головою і впрост з купання послати в царство небесне.

Так він і зробив. Пхаючи "брата" у воду й приговорюючи — "Я крещаю тебе во імя отца, сина й святого духа", Томо тримав його під водою так довго, аж бульки переставали виходити. Новохрещений вже з води не вилазив. Після цеї нової методи Томо менше мав вже костумерів, бо мало було охотників йти впрост з води в царство небесне, але Томо тим не журився. Ліпше менше, але краще, думав він.

Дізналися про це місцеві англійські власти й замкнули Томо до вязниці, але хутко звільнили, бо мовляв, він добра бажав людям. Його арештування спричинилося до того, що всі ті, яких він хрестив, але не втопив, сформували нову секту, а його, Томо, зробили мучеником за віру і назвали його: "другий Іван Хреститель".

Слава Томо росла по цілій країні.

Про цего "другого Івана Хрестителя" дізнався чиф одного з негрітянських племен, Шайвіла. Чиф Шайвіла мав клопіт: його найтлустіша жінка не мала дітей. Він казав, що це спричинили його вороги. Сам він з тими ворогами не міг впоратися, бо боявся англійських властей, на пенсії яких він жив зі своїми жінками.

Прикликав він до себе Томо, порадився і добив торгу. Томо згодився спасти від гріхів всіх ворогів чіфа. Томо цему дуже радів, бо мав нагоду спасти найбільших грішників, а Шайвіла радів, що позбудеться своїх ворогів і не буде покараний.

Сказано — зроблено. Одного дня зібрав чіф Шайвіла ціле своє племя до ріки "Йордана", вибрав з між него своїх ворогів і Томо почав їх спасати.

Коли люде, що стояли на березі, починали кричати чому новохрещені не вилазять з води після того, як Томо кожного з них потримав під водою з пів години, то Томо заспокоював людей тим, що новохрещені були великі грішники і як тільки він обмивав їх від гріхів, то бог просто з під рук йому забирав їх до себе на небо.

Скільки душ він загально послав оттак на небо — не відомо. Коли його англійський суддя сер Филип МекДонел судив в Брокен Гил, що лежить при залізниці, яка веде з Кейп Бретон до Конго, то Томо тільки сказав, що він топив людей на росказ чіфа Шайвіла та його доктора - ворожбита Мусаула, топив в накращій вірі, що то одинока дорога, якою ці грішники попали в царство небесне.

При тім покликався на християнську науку.

Коли в суді дочислилися до 22-ох душ, яких Томо послав на небо, то суддя сказав, що не варто далі числити, бо й тих досить, щоб повісити за них "другого Івана Хрестителя" (Томо), чіфа Шайвіла і ворожбита Мусаула.

І їх всіх трох повісили.

Як бачимо — наука християнських місіонарів в ліс не пішла.

Мандрівник.

ВІСТИ З БУКОВИНИ.

ЧИМ ПЕРЕКУПИЛА РУМУНСЬКА БУРЖУАЗІЯ УКРАЇНСЬКУ ІНТЕЛІГЕНЦІЮ.

При приході до влади в Румунії авересканської партії, заговорила румунська буржуазна преса про зміну румунської політики до національних меншостей. Перед парляментськими виборами були навіть заяви націоналістичних верхів нерумунської нації, що правляча партія згодилась поробити кроки, щоби всеціло привернути національним меншостям всі ті права, які вони мали перед прилученням їх до Румунії.

Як виглядають ці уступки на практиці, видко хоч-би з переговорів між українською націоналістичною інтелігенцією, а авересканською партією, що мали місце перед виборами.

Українська націоналістична інтелігенція поставила правительственній партії такі домагання: 1) привернення в початкових школах стану з 1913 р.; 2) утворення при існуючім в Чернівцях семинарі для підготовки українських учителів, українського відділу; 3) повернення українських гімназій у Вижниці, Кіцмані, Чернівцях і Сереті; 5) повернення українських заводових шкіл, кошикарської в Сторожинці і деревляного промислу у Вижниці і господарської в Кіцмані; відновлення на черновецькому університеті катедри української мови й літератури, славістики і т. д.; 6) признання Українцям на практиці можливість закладати свої приватні школи.

Правительство погодилося в принципі тільки на заведення 2-ох годин української мови в початкових школах, а на ділі і цього до тепер перевело тільки в кількох школах. Але це не зашкодило українській інтелігенції йти при виборах разом з правлячою партією.

ЗВІРСЬКІ КАТУВАННЯ.

В бесарабськім місточку Орієві велась на днях розправа проти жандарма, що в нелюдський, звірський спосіб знущався над одним селянином, що на нього було зроблено без підставно донос в крадіжі ковра. Жандарм, щоби змусити свою жертву до признання, на початку страшно побив селянина, опісля замкнув в темний льох, а на кінець привязав його до дишля поміж коні і чвалом їхав так до 15 клм. віддаленого села. Зрозуміло, що селянин попав в наслідок таких тортур в непритомність і мало що не вмер, хоч його невинність була зараз-же стверджена. Жандарма засудив суд на 6 місяців тюрми. Часописи нотують цей факт, як побутове явище, цікаве в умовах румунського пекла в Бесарабії тим, що жандарма покарано. Инші такі випадки обходяться жандармам безкарно.

ЗАМІТНА РЕОРГАНІЗАЦІЯ.

Видко спостеріг ген. Авереску, що побіда при виборах одержана при помочі жандармських і жовнірських багнетів дуже хитка, коли взявся обробляти національні меншости ще иншим способом. Преса принесла вістку, що існуючий при мінітерстві закордонних справ пресовий відділ має бути розвязаний, а замісць його організується новий, що в його завдання буде входити пропаганда румунської державности серед національних меншостей.

РОБІТНИКИ ПАПІРЕНЬ ПЛЯНУЮТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНІ КРОКИ.

В неділю, 27. червня відбулася конференція робітників папірняної юнії в Форт Вил'ям, Онт. Були делегати з Кенори, Форт Френсес, Порт Артур, Форт Вил'ям і Інтернешинел Фолс.

Ціллю конференції було вироблення плянів на стопроцентово-зорганізований дистрікт. Юнія має вже понад тисячу членів в названих місцевостях, але є багато робітників, які не належать ще до юнії. Рішено вложити ухвалу для комітету і фінансувати справу місячним оподаткованням 5 цт. на члена. За ці гроші видасться для папірняних робітників цего дистрікту спеціяльний бюлетин. Комітет буде функціонувати рівночасно, як комітет зажалень, щоб боронити членів юнії перед можливими переслідуваннями з боку босів, наколи-б за їх організаційну роботу таке переслідування їх стрінуло.

Секретарем вибрано Дж. МекДонадла з Форт Вил'ям, президентом Алека Гібсона з Порт Артур. З хвилею, коли дістанеться затвердження з Інтернаціонального заряду юнії папірняних робітників, проголоситься час регулярних мітінгів.

Закликувано також до амальгамації ріжні крефтові групи на тій конференції та за цим говорили ріжні промовці на масовім мітінгу паперового промислу, який відбувся опісля. Робітникам звернено увагу, що концентрація сили панів в папірняній індустрії вимагає, щоби робітники організувалися також, першим кроком до чого повинна бути амальгамація.

В. Маріярті.

ВІСТИ З ПІДКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ.

ТАКИ ПРАВДА.

Потверджуються відомости, що чеський уряд хоче скасувати існуючі до тепер жупи і створити з цілого Підкарпаття одну жупу, що мала-би бути суроґатом автономії для Підкарпатської України. Осідком жупанського уряду мав-би бути Мукачів. Людність Підкарпаття незвичайно обурена такою поведінкою чеської буржуазії.

РОДИЧІ ПРОТЕСТУЮТЬ.

Недавно відбувся в Ужгороді з'їзд родичів українських дітей. На з'їзді принято резолюції, в яких підноситься гострий протест проти чехізації школи, проти переношення українських учителів до Чех, а учителів Чехів на Підкарпаття, проти понижування наукового рівня в українських середніх, фахових і торговельних школах, проти чеської політики, що стремить тих учеників, що покінчили українську школу, не пускати на посади і т. д. Резолюції кінчаться заявою родичів, що українське населення Підкарпаття "не дасть себе понизити до ряду індійських паріїв".

АКАДЕМІЯ В ПАМЯТЬ ІВАНА ФРАНКА.

10. червня відбулася в Ужгороді заходом усіх тамошніх товариств академія в память Івана Франка. На академію зложились реферати про громадянську і літературну діяльність І. Франка. Чеська поліція цим разом не мішалася, бо реферати давались дуже льояльними громадянами.

ДЕМОНСТРАЦІЯ ЧЕСЬКИХ ЛЕГІОНЕРІВ.

В днях від 5. до 7. червня відбувся в Ужгороді з'їзд чеських легіонерів. Цілий з'їзд був отвертою демонстрацією проти автономних стремлінь на Підкарпаттю і так, як вже чеський учительський з'їзд, поставив до чеського уряду домагання переводити на Підкарпаттю енергічніше чехізацію.

ЩО ІМ НЕ ПОДОВАЄТЬСЯ.

Чеські учителі з Підкарпаття передали представникові уряду меморандум, в якому висказують такі свої жалі: 1) що в наслідок уживання на Підкарпаттю письма-кирилиці повстає в чеських дітей замішання; 2) що дітям є тяжко учитися в українських школах, а до того українські школи не дають достаточної підготовки; 3) що родичі Чехи хотіли-би виховувати свої діти в державному дусі; 4) що українська мова на Підкарпаттю має багато відтінків і це вносить замішання; що гордість чеського горожанина на чеську культуру не дозволяє йому давати своїх дітей до української школи.

Міг-би хтось сказати, що не знати як насильно українізують чеську бюрократію на Підкарпаттю, — а на дні на Підкарпаттю в короткому часі готово не бути ні одної української школи.

З ПОЛЯ НАУКИ Й ТЕХНІКИ.

АРХІВ КОЛЮМБА.

Перед двома місяцями відкупив еспанський уряд від одного нащадка Колюмба, князя Верагуа, архів по відкривнику Америки. Є це найважніші документи з доби великого відкриття. Вони складаються з 97 листів першорядної історичної ваги.

Перший документ є з 20 березня 1488 р., лист портуґальського короля, який дає Колюмбові поручення підчас побуту в Еспанії, щоби він там міг одержати потрібну піддержку для своєї мандрівки.

Далі йдуть поручення щодо приготувань. Після відкриття Америки, коли Колюмб вернувся, щоби приготовити нову подорож, — приходять нові королівські інструкції, а після другої подорожі справоздання Колюмба до короля.

Вся лектура листів дає повний малюнок зростаючих впливів Колюмба і інтриґ, які згодом опутали його та затроїли йому останні роки життя. Це одна з найцікавіших збірок такої великанської події, як відкриття нового світа.

ГАМА-ПРОМІННЯ.

Наукові кола тепер дуже заінтересовані дослідженням недавно відкритого радієвого гама-проміння. Через свою "жорсткість", гама-проміння має більшу силу ніж проміння радія, вільно проходить через річи, через які не проходить рентґенівське проміння. Найцікавіше в цьому промінні те, що й досі невідомо звідки воно з'являється.

Відомий американський фізик Майкелсон гадає, що воно зароджується десь у світовому просторі. Більшість "проміння для руйнування", яке запропонували ріжні винахідники для військових потреб, основане на принципі впливу гама-проміння.

Коли переїздите з одної місцевости до другої або переноситеся з одного помешкання до другого, то не забудьте повідомити зараз нашу адміністрацію, аби змінила Вашу адресу. При цім не вистарчить подати тільки нову, але конше потрібно подати і стару Вашу адресу.

МАРКО ДІЄН.

МЕРЦІ.

(Шматок спогадів.)

Цей цікавий тюремний спогад передруковуємо з катеринославського українського журналу "Зоря". Відноситься він до часів короткого гетьманування Павла Скоропадського на Україні і ніяких коментарів з нашого боку не потребує.

1918 рік, 12-го дня якогось місяця. ...Я не то щоб цілком заспокоївсь, але став звикати. Я не боюся уже ні холодних камяних стін мого невеличкого напівтемного каземату, я вже не лаю вузьке загратоване віконце, що воно так мало дає мені соняшного світу.

Ні. Я цілком, кажу, звик до цього, і щось кумедно: мені здається, що остаточно я примирився з цим тільки сьогодня, хоча думка примиритись виникла у мене давно, але чомусь я не корився її. Певно почував себе надто фізично сильним і мріяв власними руками зламати оці спротивілі мені грати. Віеім товстих покручених гадюк, сильних, непорушних, глибоко затрамбованих у сіру незграбну стіну.

Вони затуляли мені світ. Безмежний, широкий світ, повен кипучого, шумного життя, щастя, надій, замірів. Світ, що хвилями грає сильним рухом, прагне до чогось иншого, життєво-основного і тут невідомого мені. Я тільки розумію цей рух, я тільки інстинктовно чую це життя.

Досадно. Гнівно. Правда, я передбачав. Алеж так все негадано.

Спершу чудно, навіть дивно було. Тоді втягувати почав. Прикра напруженість мрій. Все думаю, думаю, думаю. А об чім? Так собі. Мирюсь з оточенням.

Зараз напівтемно, у вікно з глибокосинього неба дивиться повний місяць. Він бє по ґратах зеленуватим промінням і ті побільшені відбиваються рядком на сірій, похмурій стіні. Хоч-би гилка з дерева, хоч би врешті-решт нічого, а то єдиний нічний гість у мене і знову ті-ж грати.

Чекаю сну. Я вирішив, що сон в одиноцтві — найкращий порадник моїм мріям. Він тривожний, неглибокий, а все-ж ліпше бувати в забутті. Нема нічого. І робити нічого. Все одне: нудота, вагання перед чимсь неіснуючим, тупий настрій.

Я дивлюсь не невеличкий шматок глибокого неба, що видно мені у віконце. І здається, що я роблюсь таким маленьким - маленьким; вільно пролажу крізь порожні шибочки он тієї високої дірки і неозираючись лину в ту прозору та чарівну для мене височінь.

Чую спів безмір'я, важке дихання закутої у срібну млу землі, шепіт високих струнких дерев, з блискучим при місяцю листям. Я прощаюсь з ними. Здається назавжди мені стає жаль одинокої, пригнобленої землі. Я з останнім привітом дивлюсь на неї і раптом ледве не скрикнувши прокидаюсь.

Я не там. Я тут. Ні дерев, нічого. Товсті муровані стіни, на їх змальовані місяцем чорні, покручені гадюки. Холод. Тиша. Німа, придушуюча. І більше нічого.

***

13-го. Вдасне кажучи, чому я тут? Ах, так. Біленькі папірці, чітко, густо написані. Я памятаю їх. Надто добре з того часу. У мене здається залишилось кільки примірників їх. І дивно, що залишилось.

Я їх розкидав, тикав, держав у себе: Я як зараз бачу на кожному з них крупний червоний заголовок:

"До комуни!"

Так. Я, значить, кликав. Кликав не боячись, отверто, серед натовпу людей, захоплений, непереможний в ту хвилину. Я, значить, божевільно літав по всіх усюдах, затримував кожного, неховаючись совав у руки ті папірці і не над ухо, а палко в лице, щоб і инші почули, казав:

"До комуни!"

Тоді чорні, засмажені лиця здрігались. Спішно по кишенях ховали білі невеличкі папірці й казали:

— Піймають.

Я чув це. І сміявся. Досить було, що папірців тих не повертали мені назад. Тоді-б я був чудний і повен безнадійности. Я уявляв кожного громадянина в себе в хаті. Він сидить і затамившись від жінки й немовлят-дітей, читає:

"До комуни!"

пильно й уважно читає. Й погоджується.

Тоді не до жаху було, Життя кипіло. Боролось. Дивилось крізь наймні шибениці сонце волі.

Я горів. Не памятав себе. Я прагнув до того сонця. Воно блискало мені промінням щастя, помсти, могутніх високих замірів, але не смерти. Тоді як і взагалі її не було для мене. А я йшов до неї. Це було мимо власної волі.

***

15-го. Несподівано якось зайшов тюремщик. Просто наш таки мужик, тільки в австрійському вбранні. "Сама себе раба бє", згадав я. Вузькі безживні очі, широка, трохи приплюснута голова. Ледве відчинив рота.

— Вмиватися!

— Мило своє?

— Обійдеться.

Виходячи зі своєї комори, я почував на собі його пекучий, повен німої, безглуздої призирливости погляд. Здавалось ось-ось він торохне мене в потилицю, а сам голосно зарегочеться на увесь довжезний коридор.

Так і хочеться голосно крикнути прямо в лице йому.

— Ей, добродію, скільки вас на пятак є?

Коли-б хоч Мадяра приставили до мене. Хоч ворог та по "закону". Иноді божеволієш прямо.

Самостійники. Федералісти. Патріоти. Здорово!

Між иншими цей суб'єкт зі скрученим погоном на плечі сказав, що до моєї камери на деякий час буде прислано ще одного вязня. Це вроді-б то як сюрприз.

До того, щоб ми поводили себе чемно. Не вірять у вихованість значить. Але-ж це інтересно. Хоч деякий час я буду не сам. Я, здається, за ці два місяці забув розмовляти. Я иноді пробую співати, але при згадці, що скоро вдруге на допит і це я кидаю. А ґрати сміються.

***

16-го. Була неділя. Ми гуляли. Тобто блукали поміж нужниками та хлівами. А як вийшов доглядач, дехто з лизунів став, та:

— Гуляєм, пане старосто!

А тоді ніяково їм. Сміються, червоніють, плюються.

Єором породжує злобу. І може сталеву.

***

18-го. Я взагалі все можу передбачати, але передбачити, що новим моїм товаришом по каземату буде жінка — я не міг. Аце так.

Мою одиночність безумовно порушуватимуть істерики, весь ідіотизм, весь абсурд цього явища, підло, не соромлячись стануть передімною. Навіть дрібниці, як-то: роздягання, спання, все це в силу необхідности може провадитись вкупі. Фу!

Я лаявсь. Голосно, невтримано і як умів. Та ні: що може бути більш странним і врешті-решт нахабнішим: людина морально вбита, мучиться одна кой-як може миритися з оточенням, а тут на тобі.

(Дальше буде.)